

HÄLLRISTNINGARNA VID HÄSTHOLMEN, Raä nr 21 i Västra Tollstads socken, Östergötland

**Rapport över rengöring, permanentmålning, kompletterande dokumentation
utförd 2011 av Sven-Gunnar Broström, BOTARK, på uppdrag av
Länsstyrelsen i Östergötland.**

FOTO: Birgitta Broström

Redogörelse över rengöring, imålning och kompletterande dokumentation av hällristning Raä nr 21 i Västra Tollstads socken, Östergötland

BAKGRUND

Hällristningen vid Hästholmen är den största kända i Östergötland utanför Norrköpingsområdet. Den har varit känd sedan 1873 då Nordenskjöld omnämner den för första gången. Ristningen har dokumenterats av Otto Frödin 1911 och av Artur Nordén 1926. På 1960-talet gjorde Göran Burenhult en avbildning av ristningarna i sin doktorsavhandling *Götalands hällristningar* (1973). Ristningarna har permanentmålats vid flera tillfällen.

År 2006 utförde undertecknad en rengöring och imålning av ristningarna på uppdrag av Östergötlands länsmuseum. På grund av den kraftiga lavtillväxten behandlades hällytan först med etanol och temporär övertäckning. Genom detta dog de flesta lavarna och hällen kunde borstas ren före imålningen. I samband med detta gjordes även en helt ny dokumentation av ristningen. (Broström 2007)

RENGÖRING 2011

För att hindra att lavarna växer till på nytt har ristningarna varje vinter täckts med markmattor. Dessutom har hällen sopats ren ett par gånger under sommarsäsongen. Detta arbete har utförts av ML-Arkeologi o Historia på uppdrag av Länsstyrelsen.

NY IMÅLNING

År 2010 hade målningen börjat blekas. Detta gällde speciellt de figurer som låg i svackor där vattnet blev liggande efter regn och snösmältning. Därför fick undertecknad av Länsstyrelsen i uppdrag att utföra en ny imålning sommaren 2011. Detta arbete underlättades genom att ristningen dokumenterades efter förra imålningen. Vid imålningen såg jag nu att etanolen som användes vid rengöringen 2006 haft långtidsverkan. Genom detta kunde nu ännu fler figurer observeras och målas i. Det gällde två skepp, en fotsula, en yxa, några fragment, ett par skålgropar samt detaljer på ett av de tidigare målade skeppen. Efter kontakt med Länsstyrelsen fick jag ett kompletterande uppdrag att även dokumentera de nyupptäckta figurerna.

Färgen som användes vid årets imålning är av märket BESTÅ från ALCRO och i en bygderöd kulör.

DOKUMENTATION

Efter imålningen kalkerades de nyupptäckta figurerna med vattenfast tuschpenna på 80 x 180 cm stora plastark. Plastarken har sedan scannats och bearbetades i fotoshop av Kenneth Ihrestam. De har sedan lagts in på 2006 års digitala avbildningar. De nya figurerna har även fotodokumenterats. Slutligen har jag upprättat en ny verbal beskrivning av ristningslokalen som kommer att lämnas in till Riksantikvarieämbetet för komplettering av fornminnesregistret. Allt detta redovisas i denna rapport.

REFERENSER:

Burenhult G. 1973 *The rockcarvings of Götaland* Archeologica Lundensia Series in 4 No 8 Lund

Broström S-G 2007 *Hällristningarna vid Hästholmen*. Östergötlands länsmuseum rapport 2007:34

Nordén A. 1926 *Östergötlands bronsålder* Henric Carlssons bokförlag, Linköping

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Beställare:	<i>Länsstyrelsen i Östergötlands</i>
Arbetsid:	<i>juni 2011</i>
Rengöring:	<i>ML-Arkeologi o Historia</i>
Imålning	<i>Sven-Gunnar Broström, Birgitta Broström</i>
Dokumentation	<i>Sven-Gunnar Broström</i>
Scanning	<i>ABA</i>
Databehandling	<i>Kenneth Ihrestam</i>
Rapport	<i>Sven-Gunnar Broström</i>

Tumba i november 2011

Sven-Gunnar Broström Fil. Dr. H.
Fältvägen 11
14741 Tumba

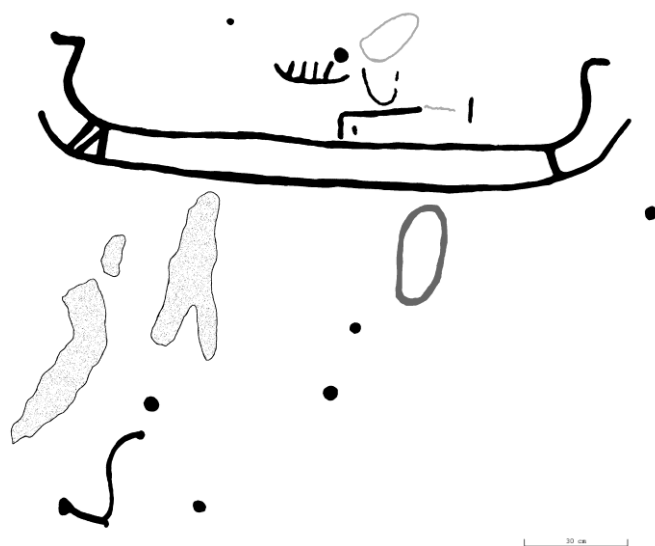

Den vänstra av de båda S-formade yxorna är nyupptäckt.
FOTO: Birgitta Broström

NY BESKRIVNING

4/ Hällristning 4,7 x 2,3 m (NV – SO) bestående av
4 skepp, 6 människofigurer, 2 fotsulor, 6 yxor, 1 obestämbär figur, 6 fragment och 35 skålgropar.
 Skeppen är 31 – 64 cm långa, två är av enkellinjetyp utan bemanningsstreck, ett är av dubbellinjetyp bemannat med tre paddlande människofigurer, ett har helt uthugget skrov och är också bemannat med tre paddlande människofigurer plus två vanliga bemanningsstreck.
 Människofigurerna 8 – 11 cm långa är som nämnts ovan placerade i två av skeppen.
 Fotsulorna är 25 cm långa och 12 – 13 cm breda. Båda är konturhuggna varav en med 5 tår.
 Yxorna är 16 – 45 cm långa. Fyra har rakt skaft och två (de längsta) har ett böjt skaft.
 Den obestämbara figuren är 32 x 10 cm och något skeppsliknande.
 Fragmenten är 10 – 28 cm långa.
 Skålgroparna är 4 – 9 cm i diameter och 0,5 – 3 cm djupa.

Broström / Ihrestam 2011

Fotsulan i bildens nedre del är nyupptäckt. FOTO: Birgitta Broström

NY BESKRIVNING

7/ Hällristning 1,9 x 1,6 m (Ö – V) bestående av 2 skepp, 2 fotsulor, 1 yxa, 6 fragment och 7 skålgropar.

Skeppen är 21 och 172 cm långa, det korta av enkellinjetyp med bemanningsstreck samt mycket grunt prickhugget, det långa av dubbellinjetyp utan bemanningsstreck men med spantstreck.

Fotsulorna är 20-23 cm långa, 10-11 cm breda och konturhuggna varav en mycket grunt prickhuggen.

Yxan är 34 cm lång.

Fragmenten är 4 – 25 cm långa.

Skålgroparna 2 – 5 cm i diameter och 0,5 – 1 cm djupa

Broström / Ihrestam 2011

NY BESKRIVNING

8/ Hällristning 5,8 x 4,9 m (VNV – OSO) bestående av 15 skepp, 3 människor, 1 djur, 6 yxor, 1 avlång fördjupning, 5 obestämbare figurer och 48 skålgropar.

Skeppen är 33 – 148 cm långa, 14 av dubbellinjetyp varav 5 med bemanningsstreck därav 4 även med spantstreck, 8 saknar bemanningsstreck, av dessa har 3 spantstreck. Ett skepp är helt uthugget. I ett av de bemannade skeppen står de tre *människofigurer* 8 – 18 cm långa och av streckttyp.

Djuret är 54 cm långt, konturhugget och 4-bent.

Yxorna 23 – 45 cm långa.

Den avlånga fördjupningen är 55 x 6 cm och 2 cm djup.

De obestämbare figurer är 18 – 55 cm långa och 6 – 39 cm breda.

Av *skålgroparna* är 47 runda 3 – 7 cm i diameter och 0,5 – 1 cm djupa, en är avlång 12 x 6 cm och 2 cm djup.

I bildens övre del syns det nyupptäckta helt uthuggna skeppet samt därunder en obestämbar figur.
FOTO: Birgitta Broström

Skeppet till vänster har nyupptäckta spantstreck och intill detta ligger ett nytt mindre skepp..
FOTO: Birgitta Broström